

NEVZUHUR

EDEBİYAT KÜLTÜR SANAT

MART 2018 / SAYI : 62

SAHİBİ:

MUSTAFA AKBABA

GENEL YAYIN YÖNETMENİ:

ALİ DEMİREL

YAYIN KURULU:

BEKİR KARA
HASAN TÜLKAY
MEHMET ERÇİN

ADRES:

Atatürk Cd. 1306 Sk.
Akbaba Apt. No: 1/2 ANTALYA

TLF : 0 (242) 241 80 62 - 63

BELGEGEÇER: 0 (242) 241 41 74

www.mustafaakbaba.com

e-posta: alidemirel47@hotmail.com

ISSN : 1308 - 1403

BASIM YERİ

TUNAHAN OFSET & MATBAACILIK
Tel : 0 (242) 248 90 88
www.tunahanmatbaa.net
info@tunahanmatbaa.net
tunahanofset@gmail.com
Sinan Mh. Atatürk Cd. 1254 Sk.
Rifat Türkcan Psj. No: 14/7
Muratpaşa / ANTALYA

YAYIN TÜRÜ :

Yerel - Süreli
İki Ayda Bir Yayınlanır

NEVZUHUR da yayımlanan yazılar
kaynak gösterilerek iktibas edilebilir.

NEVZUHUR da yayınlanan eserlere
telif hakkı ödenmez.

NEVZUHUR

Bir kültür hizmeti olup, para ile satılmaz.

NEVZUHUR da

Yayınlanan bütün yazıların sorumluluğu
yazarına aittir. Gönderilen yazıların
yayınlanması, Yayın kurulu nun
kararına bağlıdır.

NEVZUHUR Yayınlarının tamamına
www.mustafaakbaba.com adresinden
ulaşabilirsiniz.

BU SAYIMIZDA YAYINLANAN

KARATAY MEDRESESİ-ANTALYA (KALEİÇİ)

ANDAÇ

BEKLEYEN DE BİZİZ, BEKLENEN DE BİZ...

MUSTAFA AKBABA

ANTALYA'DA YEREL BELLEK ÇALIŞMALARI

ALİ DEMİREL

ESARETİN İYİ HALİ

MUSTAFA AYVALI

YUSUF ATILGAN: BİR "AYLAK ADAM" OKUMASI

MUSTAFA TOKAT

BÖYLE HATIRLARIM SERHAT KİLİSİ

MUSTAFA ALPAYDIN

DÖNÜP BAKTIM MÂZİYE

MEHMET ERÇİN

İKİMİZLİ GÖNÜL

N.DOĞAN DOĞANCIOĞLU

DENİZ FENERİ

ANDAÇ

OKUYUCU İLE SOHBET

Değerli NEVZUHUR dostları;

62.sayımızda sizlerle tekrar buluşmanın mutluluğunu yaşıyoruz.

Nevzuhur'un bu seneki kapak resmi; Antalya Kaleiçi'nde bulunan, KARATAY MEDRESESİ olarak bilinen tarihî bir yapıdır. ANDAÇ; hakkında çok fazla bilgi bulunmayan bu eseri, KARATAY MEDRESESİ-ANTALYA (KALEİÇİ) başlığıyla mümkün olduğunca siz okuyucularımıza tanıtmaya çalışıyor.

Bilindiği üzere 2017 yılının Aralık ayında, kapanmayan bir yara olan Kudüs mevzuu dünya gündemini tekrar meşgul etti. MUSTAFAAKBABA; BEKLEYEN DE BİZİZ, BEKLENEN DE BİZ adını verdiği yazısında o konuya bir parantez açıyor.

ALİ DEMİREL; ANTALYA'DA YEREL BELLEK ÇALIŞMALARI adını verdiği yazısında, Antalya Büyükşehir Belediyesi'nce yürütülen tarih ve kültür konularındaki faaliyetleri siz değerli okuyucularımızla paylaşıyor.

Dergimizde imzasını ilk defa göreceğiniz MUSTAFA TOKAT; YUSUF ATILGAN: BİR "AYLAK ADAM" OKUMASI başlığıyla sunduğu yazısıyla okuyucularımıza merhaba diyor.

MEHMET ERÇİN Hocamız ise; DÖNÜP BAKTIM MÂZİYE başlığını taşıyan yazısında, 1960'lı talebelik yıllarına kapı aralayıp mâziye doğru bir yolculuk yapıyor. Bugünün imkânlarıyla mukayese edilemeyecek durumda olan o günkü şartlar ve o şartlarda içinde okuma isteği bulunan Anadolu evlâtlarının yaşadığı zorluklar samimi bir dille anlatılıyor.

MUSTAFA AYVALI: ESARETİN İYİ HALİ, MUSTAFA ALPAYDIN: BÖYLE HATIRLARIM SERHAT KİLİS'İ, N.DOĞAN DOĞANCIOĞLU: İKİMİZLİ GÖNÜL, ANDAÇ: DENİZ FENERİ şiirleri ile dergimizi renklendiriyorlar.

Dergimizin hazırlanışı sırasında ne kadar dikkat edilse de gerek konular içinde, gerekse resim altı yazılarında gözden kaçan yazım hataları olabiliyor. Bu durum bizi çok üzüyor ama okuyucularımızın hoş karşılayacaklarını bildiğimiz için teselli buluyoruz.

Bir sonraki sayıda buluşmak ümidiyle hoşçakalınız.

NEVZUHUR

KARATAY MEDRESESİ-ANTALYA (KALEİÇİ)

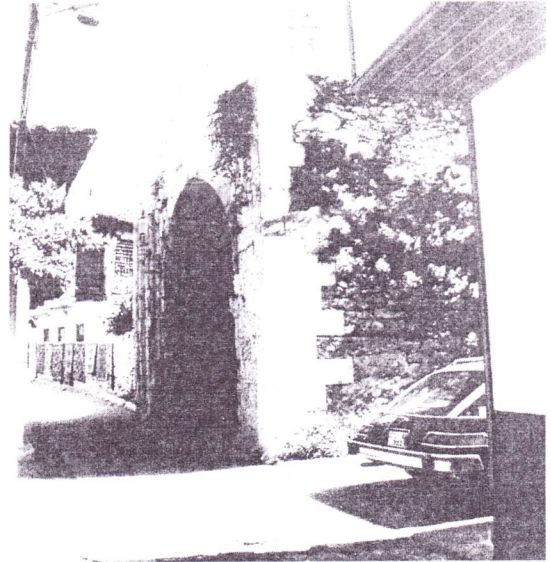
ANDAÇ

Dergimizin bu seneki kapak resmi; Kaleiçi'nin kıyısında-köşesinde kaderine terk edilmişlerden ve tarihi dokusundan bir kesit kalmış olan, aynı zamanda hakkında bir sürü şüpheler yumağı haline dönmüş geçmiş ile ilgiden uzak duran Karatay Medresesi'dir. Bu şüpheler yumağına dalmadan önce geçmişine bir bakalım.

Antalya'nın Türklerin eline geçmesi; Anadolu'nun alınması ile görevlendirilen, Selçuklu komutan Süleyman Şah zamanında ilk kez 1078 tarihinde olmuştur. Bu tarihte, Karadeniz ile Çanakkale boğazı, Ege Denizi, Akdeniz, Antalya Körfezi ve Adana arasındaki bütün Anadolu, Selçukluların egemenliğine girmiş bulunuyordu. Fakat daha sonra Haçlı Seferlerinden yararlanan Bizanslılar Anadolu'nun güney kıyılarını yeniden ele geçirirler.

Selçukluların Anadolu'da sağlam bir şekilde yerleşmeleri XII. Yüzyılın ortalarını bulur. Bu arada Antalya'nın zaman zaman el değiştirdiği görülmektedir. 1207 yılında Sultan Gıyaseddin Keyhüsrev Antalya'yı zapt etmiş, sonra burası tekrar Franklar'ın eline geçmiş, 1214 yılında ise Keyhüsrev I. tarafından yeniden fethedilmiştir. 1221 yılında Antalya ve dolaylarının Selçukluların elinde olduğu anlaşıyor. Bu tarihte Kirford isimli bir ermeni komutan, Antalya Valisi Mubarizuddin aracılığı ile, Alanya şehrini teslim almıştır. Sultan Alâeddin Keykubad Antalya Valisi Mubârizüddin Ertokuş komutasında denizden bir ordu ile kendisi de karadan Konya'dan ordusu ile gelerek kaleyi kuşatır. Bu sırada kale beyi Kir-Fart'tır. (Kirford) Kaleyi almaya kesin kararlı olan Sultan bu kararını elçi göndererek kan dökülmeden kalenin teslimini ister, böyle

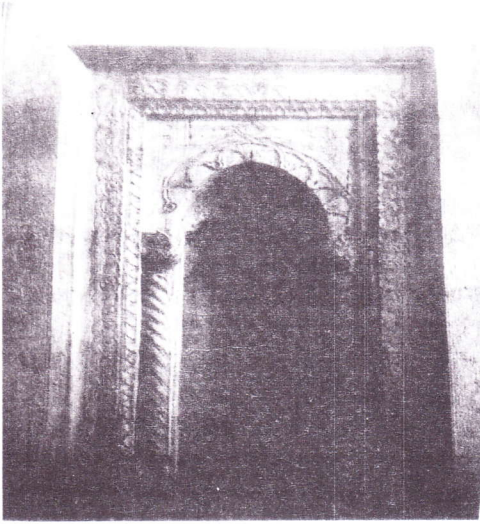
yapıldığı taktirde mallarının ve canlarının emniyeti teminatı verilir, Kir-fart bir müddet düşündükten sonra kaleyi teslim eder. Alanya'nın teslim alınmasından sonra Alâeddin'in kıyı boyunca bütün Pamphylia'yı geçerek Antalya'ya girmiş olması Selçukluların buralarda egemen olduklarını gösterir.

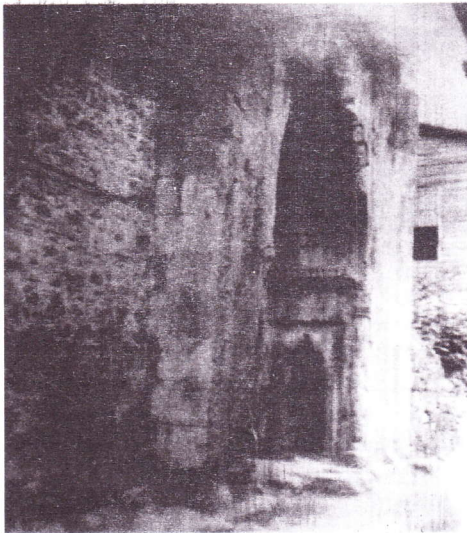
Fakat daha I. Alâeddin Keykubad'ın saltanatının son yıllarından beri başlamış olan Moğol baskınına dayanamayan Selçuklu Devleti en nihayet 1300'de beyliklere ayrılarak parçalanmıştır. Selçuklular zamanında Antalya Bölgesine Teke Türkmenleri yerleşmişti. Selçuklu Devletinin parçalanmasından sonra bu bölgeyi de içine alarak bir beylik kuran Hamidoğulları'nın (1300-1422) Teke Türkmenlerinden olması muhtemeldir. Antalya ve dolaylarına Teke Türkmenlerinin yerleşmesinden dolayı buraya Tekeli adı verilmiştir.

Antalya'nın Selçuklulardan bu yana tarihine genel bir bakıştan sonra konumuza yaklaşıalım.

"Karatay Camii", "Karadayı Camii" ve "Karatay Medresesi" adları ile bilinen ve tartışmalı olan "Dâru's-sulehâ" dır. Bu yapı Antalya'da yat limanı üzerindeki Tuzcular Mahallesi Karadayı Sokağında bulunmaktadır. II. İzzeddin Keykâvus'un adını ve 648/1250 tarihini veren kitabede yapının işlevi tanımlanmış olup bina "Dâru's sulehâ" (Sâlihler Evi) şeklinde anılmaktadır. Bu kitabede Celâleddin Karatay'ın adı geçmemektedir.

Onun tarafından yaptırıldığı, Celâleddin Karatay'ın 651/1253 tarihli vakfiyesinde kayıtlıdır. Karatay Medresesi Vakfiyesinde, medrese yıkılıp vakfın gelirleriyle onun yeniden yapılması mümkün olmazsa, masraflardan artakalan vakıf gelirlerinin, bütünüyle, "vâkıfın, Antalya yolu üzerinde, cami bulunan Kalenin dışında, yaptığı Dâru's-sulehâ'ya" tahsis edileceği belirtilmiştir. Bir süre öğrenci yurdu ve Kur'an kursu olarak kullanılan bina, şimdiki halde bakımsız ve harap durumda olup kullanılmamaktadır. Bina, oturma alanı yaklaşık 15.00 x 30.00 m. ebadında ve doğu-batı istikametinde uzanan bir kalıntı halinde günümüze ulaşabilmiştir.

Bugünkü haliyle, anıtsal bir portalin süslediği giriş eyvanı, bunun karşısında yükseklikleri farklı sivri-beşik tonozlu derin iki salon ile salonları giriş eyvanına bağlayan ihata duvarından ibarettir. Yüksek olan salonun güney duvarında bir mihrap nişi yer almaktadır.

"Dâru's-sulehâ", kitabesinde zikredilen bu isimden de belli olduğu üzere, cami veya medrese değil, bir tarikatın merkez durumundaki tekkesi hankahdır. (Hangâh-Hânegâh-Hânigâh) Konya Sahip Ata Hanikahının kitabesinde (688/1269-70) bu yapı türüyle ilgili olarak yer alan şu ifade de bu hususu doğrulamaktadır: "...Bu mübarek hankah, Tanrı'nın Salih kullarına konak ve müttekî suffe ashabına mesken olmak üzere..." inşa ettirilmiştir.

Resim 220: Karatay Medresesi güney cephe

Lakin, bina ve bugünkü yeri dahi sorgulanabilmektedir. Şimdi tereddütler yumağına bir bakalım.

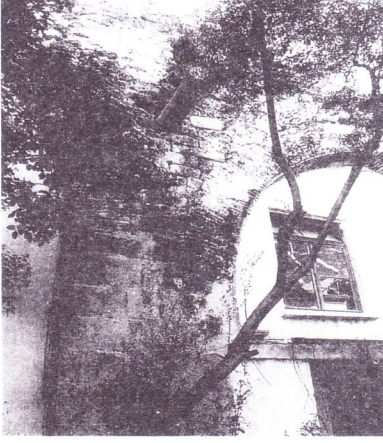
Binanın zaman içerisinde aslı halini kaybettiği ve çeşitli devirlerde pek çok kere onarımlara maruz kalarak strüktürel elemanlarında pek çok değişiklikler meydana geldiği muhakkaktır. Bina meydana gelen bu değişikliklerin, hangi tarihlerde yapıldığını tesbit edebilmek güçtür. Buna karşılık, tereddüt ve şüphe yaratan bazı mimari detaylara dayanarak, yine de bir takım sonuçlara ulaşma imkânı bulunabilir.

Bu bağlamda, batı kanadını oluşturmak üzere, bazı araştırmacılar tarafından, portalin iki yanında yer aldığı iddia edilen ikişer mekân, kesinlikle doğrulanamamaktadır. Ayrıca, şimdiki çoktan ortadan kalkmış durumdaki bu mekânların, bina ile aynı tarihlerde inşa edilmiş olup olmadıkları da üzerinde durulması gereken bir konudur.

Resim 229: Karatay Medresesi birbirine bitişik iki eyvanın üst seviyesi

Nitekim avlunun güney-batı kenarında yer alan ve şimdi moloz taş örgülü ve aralarında bir vakitler ahşap hatılların kullanıldığını gösteren izlere sahip duvarın, bu haliyle, Selçuklu devrine kadar inen bir geçmişi olduğu rahatlıkla söylenememektedir. Vaktiyle sıvalı olduğu anlaşılan bu duvarın inşa şekli ve malzemesine bakılırsa, Selçuklu devrinden çok sonra yapılmış muhtes bir ek olması kuvvetle muhtemeldir.

Resim 224: Karatay Medresesi birbirine bitişik iki eyvan

Diğer yandan, bazı araştırmacılar tarafından, bu duvarın gerisinde şimdi içleri örülerek iptal edilmiş durumda gördüğümüz kapı ve pencerelere dayanılarak, kuzey-güney doğrultusunda uzanan sivri beşik tonozlarla örtülü üç mekânın bulunduğu iddia edilmiştir. Ne var ki, söz konusu duvarın, şimdiki halde dış yüzünü teşkil eden güney cephesindeki tonoz kavsine ait izlere bakılacak olursa, burada esasen doğu-batı istikametinde uzanan bir örtünün bulunduğu rahatlıkla görülebilmektedir. Şimdiki halde, ara duvarları oluşturan ve bu suretle avlunun güney kanadında birbirine bitişik üç mekânın yer aldığını kanıtlayan duvarlara ait hiçbir iz görülmemektedir. Bu durumda avlunun güney kanadını teşkil etmek üzere, doğu-batı doğrultusunda uzanan ve, ihtimal, güney-batı köşesinde 90 derece dönerek kuzey istikametine devam edip giriş eyvanının güney duvarında nihayetlenen, sivri beşik tonozla örtülü bölüntüsüz bir mekân düzeni ortaya çıkmaktadır. Tonozun, muhtelif yerlerde, tuğla kemerlerle takviye edildiğine dair bazı kalıntılar da günümüze kadar ulaşabilmiştir. Bu kalıntılara dayanarak, tonozun, üst seviyedeki pencerelerin lentoları seviyesinden itibaren kavis kazanmasına bakılırsa, alt yapı ile örtünün aynı zamanda inşa edildiğini kabul etmemek için hiçbir sebep yoktur. Şu halde, avlunun güney kanadını teşkil eden böylesine bir düzen içerisinde, üç ayrı kapı ile girilebilen ve üstten de pencere ile aydınlatılmış tek bir mekân ortaya çıkmaktadır ki, bu husus, söz konusu kanadın, Selçuklu devrinden çok sonra, ihtimal, Osmanlı devrinde yapıldığına işaret eder. Şimdiki duruma bakılarak, bir Osmanlı konutunun müstemilâti (belki de ahır?) olarak fonksiyon görmüş olması da mümkündür.

Ayrıca, avlunun içerisinde dağınık vaziyette duran bazı sütun parçalarının bina ile bir ilişkisi olduğuna şüphe yoktur. Bunların, bir vakitler avluyu çeviren ve fakat şimdi tümüyle ortadan kalkmış bir revaka ya da ahşap çatılı bir sundurmanın taşıyıcılarına işaret ettikleri akla geliyorsa da, bu husus, kesinlikle doğrulanamadığı gibi, kuzey-güney istikametinde dar bir dikdörtgen teşkil eden böylesine bir avlu düzeninde revak ya da sundurmanın yer alması da pek akla yatkın görünmemektedir. Görülüyor ki

şüphe yumağı çözüldükçe karmaşa devam ediyor, Karatay Medresesi diye bilinen bina kalıntısının aslı hali ve mimari kompozisyonunu bir bütün olarak anlayabilmeyi mümkün kılmıyor. Bunun için, bir arkeolojik kazıya ihtiyaç vardır.

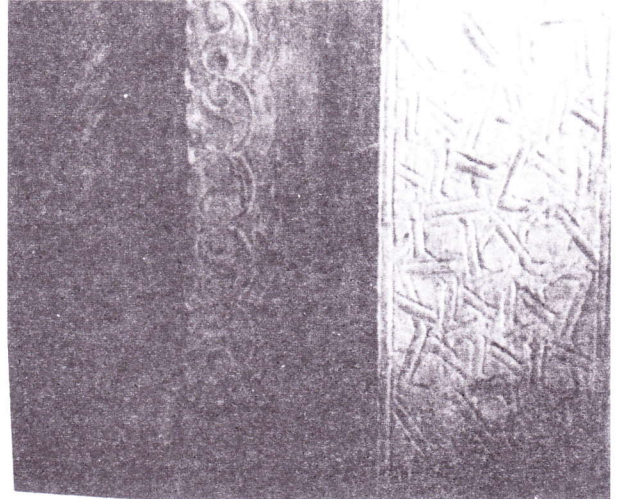
Tez anti tez savaşı içinde son bir örnekleme daha yapalım.

Portelindeki dokuz satırlık kitâbesine göre, bina, "Dâr us-sulehâ" olarak, II İzzeddin Keykâvus zamanında, H.648/M. 1250-51 yılında inşa edilmiştir. Söz konusu kitâbede, bânîsine bir atıfta bulunulmamıştır. Bununla birlikte, binanın bugün bile Karatay adıyla anılmasına bakılırsa, bânîsinin de o vakitler Atabek olan ve saltanat nâibliği yapan Celâleddin Karatay olması icab eder.

Nitekim onun, Konya'da kendi adını taşıyan medresesi için, H. 651 yılı Cemaziyelevvel ayı ortalarında / M. 1253 Mayıs'ında tanzim ve tertip olunan vakfiyesinde, söz konusu medresenin "eğer yıkılır ve vakıfları gelirinden yapılması mümkün olmazsa, imar ve masraflardan sonra artan bütün gelirinin, vakfın Antalya yolu üzerinde (bimahruset Tarık Antalya), cami bulunan kalenin dışında (bizahiri'l-Kale'lleti Fiha'l Cami), yaptığı Dâr us-sulehâ'ya, şartlarına göre sarfedileceği" belirtilmektedir.

Bu husus, ele aldığımız binanın da onun tarafından yaptırıldığını açıklamaktadır.

Ne var ki, vakfiye metninde, binanın, kesin olarak "Antalya yolu üzerinde" ve "cami bulunan kalenin dışında" bulunduğuna işaret edilmesi, bugünkü yeri ile bir çelişki teşkil etmektedir.

Vakfiyede "cami bulunan kale" ibaresinde geçen cami ile kentin o vakitler Ulu Camisi olan "Yivli Camisi"nin kastedilmiş olduğu açıktır. Bu caminin bulunduğu sahanın surlarla çevrili, dolayısıyla başlı başına bir kale fonksiyonu da gördüğü belli olduğuna göre, bu durumda Dâr us-sulehâ'nın yerini de bu saha dışında ve surların dışında aramak gerekir. Burası için en uygun yerin, Keykâvus ve Keykubat tarafından yaptırılan ve kenti, üç parçaya ayıran iki surun arasındaki yerleşim sahası olduğu düşünülebilir. Ne var ki, vakfiyede, binanın "Antalya yolu üzerinde" bulunduğu belirtilmesi, söz konusu yolun, kentin içinde değil, surların dışında aranmasını gerekli kılmaktadır. Vakfiye metninde geçen "Antalya yolu"nun, Konya merkez alınarak yazılmış olduğu muhakkaktır.

Şaşırtıcı olan, bu binanın, şimdi "cami bulunan kale içinde" yer alıyor olmasıdır. Şimdilik kesin olarak söylenemese de, portalin durumu ile gerisindeki eyvanın birleşme tarzı, malzeme ve işçilik, avlu yan kanatlarının

portal ile olan uyumsuzluğu ve gerideki üç gözlü eyvanlı bölümlerde dikkatimizi çeken bazı hususlara dayanarak, tıpkı bir başka benzerini Eğirdir Hanı örneğinde gördüğümüz gibi, sur dışında inşa edilmiş olduğu anlaşılan Dar us-suleha'nın, bilemediğimiz bir tarihte ve sebepten dolayı yıkıldığını ve portalin şimdiki yerine taşındığını düşünmek pek de yanlış olmayacaktır. Nitekim, belki de bu yüzden, yoğun bir iskânın yaşandığı böylesine sıkışık ve dolmuş bir sahada, ayrıca eski bina kalıntılarının bulunduğu bir yerde, portali sonradan taşıyıp getirildiği içindir ki, avlu, hiçbir Selçuklu binasında bugüne kadar karşılaşılmayan bir biçimde dar ve güdük kalmıştır. Eğer, binanın ilk yapılışı, şimdiki yer ve konumunda olsaydı, avlunun daha büyük ve çağdaşı diğer örneklerde olduğu gibi klâsik bir düzende planlaması beklenirdi. Kentteki bu nüfus ve iskân yoğunluğunun, hele burası Selçuklu aristokrasisinin özel arazisi gibi görünen bir yer ise, kentin ikinci fethinin üzerinden yarım yüzyıl bile geçmeden ve saltanat naibliği yapan bir kişi tarafından yapımına girilen bu tür bir anıtsal inşaata imkân vermeyecek kadar sıkışmış olması düşünülemez. Bu durumda, bu nakil işleminin, kentin bu kesimindeki yoğun iskânın ve yol durumunun böylesine anıtsal bir bina inşaatına elvermeyeceği bir tarihte, hiç değilse en erken 14. Yüzyılda gerçekleştirilmiş olduğu iddia edilebilir.

Kaynakça:

Antalya I. Sulçuklu Eserleri Semineri 22-23 Mayıs- 1986 ABC Ajansı Antalya Valiliği Yayınları

Bir Ortaçağ Türk Şehrinin Mimarlık Mirası ve Şehir Dokusunun Gelişimi
(16. Yüzyılın Sonuna Kadar) Dr. LEYLA YILMAZ
Türk Tarih Kurumu Basımevi- ANKARA 2002

BEKLEYEN DE BİZİZ BAKLENEN DE BİZ...

MUSTAFA AKBABA

Malûm olduğu üzere 6 Aralık 2017 tarihinde ABD'nin yeni başkanı Trump'un, İsrail'deki sefaretni Tel Aviv'den Kudüs'e taşıyacağını beyan etmesi ile sürekli kanamaktan bir türlü kabuk bağlayamayan Kudüs meselesi tekrar alevlendi, açık yaraya tekrar neşter vurulmuş oldu.

Biz bu yazımızda, amacı belli olan bu işin siyasî boyutuna girmeyeceğiz. Zaten konu yazılı basında ve televizyonlarda teferruatıyla günlerce yer aldı. Bütün çıplaklığıyla ortada olan gerçekleri sayıp döküp tekrarlamakta bir fayda yoktur. Umulur ki insanlar bu vesile ile neyin ne olduğunu bir daha görüp konunun vahametini daha iyi kavramışlardır.

ABD'nin bu keyfi tutumu karşısında 13 Aralık 2017'de Türkiye Cumhuriyeti Devleti, İslâm İşbirliği Teşkilâtı (İİT.)'nı İstanbul'da toplayarak görevini büyük bir başarıyla yerine getirdi. 16'sı lider seviyesinde olmak üzere 48 ülke temsilcisi bir araya gelerek; "Filistin müstakil bir devlettir. Doğu Kudüs Filistin'in başşehridir." Kararını alıp ABD'ye en üst perdeden cevap verilmiş oldu.

Sonrasında, ABD'nin Kudüs'ü İsrail'in başkenti olarak tanıma kararının geri çekilmesi çağırısı yapılan karar tasarısı Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'ne sunuldu ancak 15 üyeli Konseyde sadece ABD'nin vetosuyla reddedildi. Müteakiben bu tasarı Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'na taşınıp 21 Aralık'ta yapılan oylamada 172 ülkeden 128'inin kabul oyuyla ABD'ye okkalı bir tokat atılmış oldu. Buna Osmanlı tokatı dersek herhalde daha isabetli olur. Çünkü bu başarıda Devletimizin rolü çok büyük olmuştur.

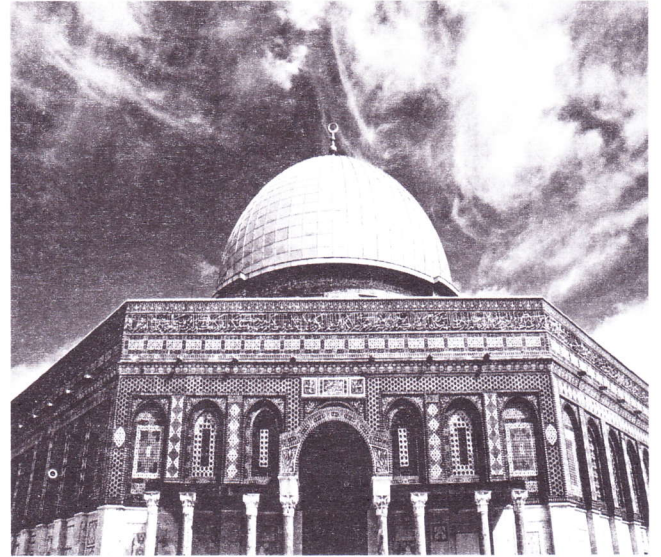
Yahudilik, Hristiyanlık ve İslâmiyet açısından önem arzeden Kudüs, tarih boyu pek çok hadiseye şahid olmuş, uğruna çok kan dökülmüştür.

Bu şehir, Miraç hadisesinin zuhur ettiği yer ve Müslümanların ilk kiblesi olması sebebiyle genelde Müslümanlar, özel de ise dört asır Osmanlı idaresinde kaldığından dolayı biz Türkler açısından ayrı bir ehemmiyet taşır.

Yazdığımız bu son cümleye aşağıda tekrar temas edeceğiz. Şimdi biz burada Kudüs'ün tarihine kısaca bir göz atalım.

3000 sene evvel Davut Aleyhisselâm'ın kurduğu Kudüs, bugün Doğu Kudüs veya Eski Şehir olarak bilinir. Eski Kudüs; taş binaları, dar sokaklarıyla bir Ortaçağ şehir manzarası gösterir. Eski Şehrin tam ortasında Mescid-i Aksa yükselir. Eski Şehir'in batısında, İngiliz ve ardından İsrail hâkimiyeti zamanında kurulan modern Batı Kudüs veya Yeni Şehir yer alır.

Davud Aleyhisselâm ME. 973'te vefat edince, yerine geçen oğlu Süleyman Aleyhisselâm Finikeli mimarlara Bet-Makdiş adındaki meşhur ve muhteşem mabedi yaptırdı. Bu mabede Mescid-i Aksa da denmektedir.

ME. 587'de Babil hükümdarı Buhtunnasir Kudüs'ü yakıp yıktı. Yahudilerin çoğunu öldürdü. Kalanlarını da Babil'e sürdü. Bu karışıklıkta Tevrat nüshaları ortadan kayboldu.

İran hükümdarı Şireveyh, Babillileri yenince, ME.539'da Yahudilerin dönüşüne izin verdi. Yahudiler, Bet-Makdiş'i tamir ettiler.

ME.63'te Kudüs, Romalıların eline geçti. ME. 20'de Romalıların Filistin'deki Yahudi Valisi Herodes, mabedi tekrar yaptırdı.

İsa Aleyhisselâm Kudüs'te yaşayıp göklere yükseldi. Bu sebeple şehir yeni bir ehemmiyet kazandı.

Hız. İsa'nın göğe yükseldiğine inanılan yerde, ilk isevilerden Bizans İmparatoriçesi Helena'nın yaptırdığı Kıyamet Kilisesi dünyanın en eski kiliselerindendir.

Yahudiler, Romalılara baş kaldırdılar. Fakat 66 yılında Romalı kumandan Titus, Kudüs'ü tamamen yakıp yıktı. Bed-Makdiş de yandı. Sadece Ağlama Duvarı diye bilinen batı duvarı kaldı. Titus'un yaptığı katliamdan sonra Yahudiler bölük bölük Filistin'i terk ederek dünyanın her yerine yayıldılar.

Muhammed Aleyhisselâm Mirac'a Kudüs'te bugün bile mevcut olan bir taşın üzerinden yükseldi. O zaman harap haldeki Mescid-i Aksa'da önceki peygamberlerin ruhlarıyla buluşup namaz kıldı. Kur'an-ı Kerim bu mucizeyi bildirir ve Kudüs'ü 'Mübarek Belde' olarak vasıflandırır.

Halife Ömer devrinde, o zaman İlya denilen Kudüs barış yoluyla fethedildi. Hatta Halife, Kudüs'ü teslim almak üzere geldiğinde, kendisine gösterilen Kıyamet Kilisesi'nde namaz kılmayıp "ben orada namaz kılsam, camiye çevirirler" diyerek yakınında bir yerde namazını kıldı.

1099'da Fâtımî hâkimiyetinde iken haçlıların işgal edip halkı kılıçtan geçirdiği şehirde Kudüs Krallığı kurulduysa da 1187 senesi Miraç Kandilinde Selâhaddin Eyyübî, Kudüs'ü geri aldı.

Müslümanlar şehre, 'mukaddes yer' anlamına gelen 'makdis' veya 'Kudüs' derler. Mescid-i Aksa, Müslümanlarca en mukaddes üçüncü mabed sayılır. Burası aynı zamanda Müslümanların ilk kiblesidir. Emevî Halifesi Abdülmelik, Hz. Muhammed'in Mirac'a yükseldiği kayanın üzerine Kubbetü's- Sahra'yı yaptırdı. Altın kubbesi pırıl pırıl parlayan bu bina, Kudüs'ün sembolü sayılır. Mescid-i Aksa'nın olduğu yere ve Ağlama Duvarı'nın bitişiğine, Emevî Halifesi Velid bir cami inşa ettirdi. Kanunî Sultan Süleyman, Kudüs'ü surlarla çevirdi, şehri imar etti. Sur önündeki cadde ve şehrin kapılarından biri onun ismiyle anılır.

I.Cihan Savaşı içerisinde, 9/12/1917 tarihinde Filistin cephesi çöktü. Yıldırım Orduları, Filistin ve Suriye'yi İngilizlere teslim edip çekilince, 1516'da başlayan ve dört asır sulh içinde devam eden Osmanlı hâkimiyeti kapanmış oldu. (Bu tarihî bilgiler tarihçi Prof. Dr. Ekrem Buğra EKİNCİ'nin 11 Aralık 2017 tarihli Türkiye Gazetesi'ndeki yazısından alıntılar yapılarak aktarılmıştır.)

Yukarıda, Kudüs'ün genelde bütün Müslümanlar, özelde ise dört asır Osmanlı idaresinde kaldığı için biz Türkler açısından ayrı bir ehemmiyet taşıdığından söz etmiştik. Müslüman Türk'ün her ferdi bu şuur içerisinde. Bunun çarpıcı bir örneğini merhum gazeteci/tarihçi yazar İlhan BARDAKÇI'nın kaleminden okuyalım.

"Yıllar öncesiydi, sene 1972. O zamanlar genç bir gazeteci idim. Türkiye'den bazı siyasiler ve iş adamları İsrail'e resmi ziyarette bulunuyorlardı. Biz de gelişmeleri izlemek için oradaydık. Ziyaretin dördüncü günü bize tarihi ve turistik yerleri gezmeye başladılar, kabile olarak Mescid-i Aksa'ya vardık. Heyecanlanmışım asırlık merdivenlerden yukarı çıkarken. Avlunun kenarında biri dikkatimi çekti. 90 yaşlarında bir adam... Üzerinde kendinden daha yaşlı bir asker üniforması; her yanı yama içinde... 'Acaba bu adam bu sıcakta neden dikilip duruyor' dedim içimden. Rehber sordum; 'Ben kendimi bildim bileli her gün buraya gelir. Akşama kadar bekler, delinin teki herhalde.' dedi. 'Selamünaleyküm baba.' dedim. Başını biraz bana doğru çevirdi, titrek bir sesle "Aleyküm selam oğul." dedi. 'Hayırdır baba sen kimsin, burada ne

yapıyorsun?' dedim. "Ben..." dedi titreyen bir sesle. "Osmanlı Ordusu, Yirminci Kolordu, Otuz Altıncı Tabur, Sekizinci Bölük, Onbirinci Ağır Makineli Tüfek Takımı Komutanı Onbaşı Hasan'ım." Sesinde titreme kalmamıştı. Genç bir askerin tekmil vermesi gibi tekrarladı: "Ben İğdirli Onbaşı Hasan'ım. Bizim bölük Cihan Harbi'nde Kanal Cephesi'nden İngiliz'e saldırdı. Cânım ordu Kanal'da yenildi. Artık geri çekilmek elzem idi. Ecdat yadigarı topraklar elden gidiyordu. İngiliz, Kudüs'e dayandı, şehri işgal etti. Biz de Kudüs'te artçı bölük olarak bırakıldık." dedi. Osmanlılar İngiliz girinceye kadar geçen zaman içinde mübarek belde yağmalanmasın diye oraya bir artçı bölük bırakır. Eskiden bir kenti ele geçiren devlet, asayiş görevi yapan yenik ordu askerlerine esir muamelesi yapmazmış. Zaten İngilizler de Kudüs'ü işgal ettikleri zaman halk çok tepki göstermesin diye küçük bir Osmanlı birliğinin şehirde kalmasını istemişler. Sonra anlatmayı sürdürdü: "Bizim artçı bölük elli üç neferdi. Mütarekeden (Mondros Ateşkesi) sonra ordunun terhis edildiği haberi geldi. Başımızda kolağamız (yüzbaşı) vardı. 'Aslanlarım, devletimiz müşkül vaziyettedir. Şanlı ordumuzu terhis ediyorlar, beni İstanbul'a çağırıyorlar. Gitmem gerek, gitmezsem mütareke emrini çiğnemiş, emre itaatsizlik etmiş olurum. İçinizden isteyen memleketine avdet edebilir, ama beni dinlerseniz sizden tek isteğim var: Kudüs bize Sultan Selim Han Hazretleri'nin yadigarıdır. Siz burada nöbeti sürdürün. Sonra halk 'Osmanlı da gitti, bundan sonra bizim halimiz nice olur!' demesin. Fahri Kâinat Efendimiz'in ilk kiblesini Osmanlı da terk ederse gâvura bayramdır. Siz, İslam'ın şerefini, Osmanlı'nın şanını ayaklar altına aldırmanın' dedi.

Bölüğümüz Kudüs'te kaldı. Sonra upuzun yıllar bir anda bitiverdi. Bölükteki kardeşler teker teker Cenab-ı Hakk'ın rahmetine kavuştu. Düşman değil de yıllar biçti geçti bizi. Bir ben kaldım buralarda. Bir ben koca Kudüs'te bir Onbaşı Hasan." dedi. Alnından akan ter, gözyaşına karışıyor, kırış kırış olmuş yüzünde kendi yol bulup akıyordu. Konuşmaya devam etti: "Sana bir emanet var oğul, nice yıldır saklarım. Emaneti yerine teslim eden mi" dedi. 'Elbette' dedim. "Anadolu'ya vardığında yolun Tokat sancağına düşerse Mescid-i Aksa'ya beni nöbetçi bırakıp burayı bana emanet eden kolağam Mustafa Kumandanımın yanına git. Ellerinden benim için öp ve de ki: 'Kudüs'ü bekleyen 11. Makineli Takım Komutanı İğdirli Onbaşı Hasan bıraktığın yerde nöbetinin başındadır. Nöbetini terk etmedi, tekmili tamamdır hayır dualarınızı beklemektedir kumandanım' de. "Tamam", dedim. Bir yandan gözyaşlarımı gizlemeye, öte yandan dediklerini not almaya çalışıyordum. Türkiye'ye gelince verdiğim sözü yerine getirmek için Tokat'a gittim. Askerî kayıtlardan Kolağası Mustafa Efendi'nin izini buldum. Vefat edeli yıllar olmuştu. Sözümü yerine getirememiştim. Ardından seneler birisini kovaladı. 1982'de bir gün ajansa geldiğimde bir telgrafım olduğunu söylediler. Rehberden gelen bir tek cümle yazılıydı: "Mescid-i Aksa'yı bekleyen son Osmanlı askeri bugün öldü."

Şimdi de gazeteci yazar Zeynep TÜRKOĞLU'ndan bir anekdot aktaralım. (Star Gazetesi/Pazar ilavesi 10 Aralık 2017)

"2015 yılının Kasım ayında gittiğimiz Kudüs'de tanıştık Şazeli Şeyhi Abdülkerim Efendi ile. İkinci vakti cami'nin revakları altında, grup arkadaşlarımız Fatih Çıtlak ve Mehmet Çelik hocaların ellerine sarılmış, gözleri dolu dolu bize bakarak konuştu Şeyh: Sizin atalarınız bizi

yüzyıllarca yönetmiş olan efendilerdi. Siz varken özgür ve huzurluyduk. Biliyorum ki Fatih Mehmed'leri, Yavuz'ları, Kanuni'leri sizler doğurdunuz, yetiştirdiniz. Bizim beklentimiz yine sizin doğurup büyüteceklerinizdedir."

Kudüs'ün biz Türkler açısından ne kadar önemli olduğu herhalde verdiğimiz bu iki misâlle çok daha iyi anlaşılmıştır. Görüldüğü üzere bekleyen de biziz, beklenen de biz.

Yukarıda bahis ettiğimiz ABD'nin keyfi tutumu ve buna başta Türkiye olmak üzere dünya devletlerinden pek çoğunun gösterdiği tepki hengâmesi yaşanırken, ABD yandaşlarından Birleşik Arap Emirlikleri'nin Dışişleri Bakanı Abdullah bin Zayed haddini aşarak, mübarek beldeleri bir başka bekleyenimiz Medine Müdafî Ömer Fahreddin Paşa'yı konu edip, Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı üzerinden Türk Milletine bühtanda bulundu. Tabii, Zayed en üst seviyeden en okkalı cevabı alarak neye uğradığını şaşırıldı. Bir Osmanlı tokatı da o yedi. Ancak her şeyde bir hayır aramak lâzım. Cennet mekân Fahreddin Paşa'mızı bilenler biliyordu ama memleketimizde bilmeyenlerin sayısı inanıyorum ki bilenlerden daha fazlaydı. Bu vesile ile, çok iyi bir asker ve bütün hücreleri imanla dolu olan Fahraddin Paşa'mızı seksenbir milyonun tamamı tanımış oldu. Yıllardır okuliarda okutulan tarih kitaplarının kifayetsizliği yüzünden, yaşanmış ve yüz akımız olan pek çok hadise ve değerli şahıslar nisyana bırakılmıştır. Edirne Müdafî Şükrü Paşa'mızı ve hatta Kâzım Karabekir Paşa'mızı insanımız ne kadar tanıyor? Bunları sadece tarihçilerimizin ya da tarih meraklılarının bilmesi yeterli değildir, milletimizin her ferdinin bilmesi gerekir. Bunun için de tarih kitaplarının tekrar elden geçirilmesi kaçınılmaz bir ihtiyaçtır.

ANTALYA'DA YEREL BELLEK ÇALIŞMALARI

Ali DEMİREL

Her milletin bir geçmişi – tarihi vardır. Bazıları 800 – 1000 - 2000 yıllık bir geçmişe sahiptir, günümüz Avrupa'sındaki İngiliz, Alman ve Fransızlar gibi; bazıları daha da yenidir, geçmişi yaklaşık 300 yıl kadar olan Amerika Birleşik Devletleri gibi. Bazıları da vardır ki kökü, şimdilik bilindiği kadarıyla 17000 (onyedibin) yıl önceye dayanan Türk milleti ve Turan uygarlığı gibi çok çok eski ve de değerlidirler. Aslında kentler de böyledir. En eski yerleşme ve kentleşmenin ve de kent kültürünün ayrı bir araştırma sahası olması gerektiği aşikârdır. Geçmişten günümüze akseden yazılı - çizili belgeler, şekil – ongun ve tamgalar, heykeller, resimler, kullanılan eşyalar; dil, dini inanç, gelenek ve görenekler gibi kültürel değerler; toplumların, milletlerin kendilerine has bellekleridir. Her uygarlığın belleği kendine özgedir. Milletlerin geçmişini araştırıp tarihi uygarlıkların ortaya çıkarılması; hem araştırma konusu olan millet için hem de bütün insanlık için geleceğin inşasında referans – yol gösterici bir rol oynar. Yani geçmişi araştırıp buluntuları kayıt altına alma ve de günümüze belgeleme çalışmaları, sadece geçmişin merak edilmesine dayalı bir uğraş olmaktan çıkmıştır. Bu konunun önemi günümüzde, hemen her millet

tarafından anlaşılmış olup çağdaş tekniklerle araştırmalar ve kayıtlar yapılmaktadır. Milletler ve devletler bu konuda özel ödenekler ayırarak, konu ile ilgili çeşitli alanlarında çalışmalarını dünya çapında sürdürmektedirler. Devletlerin merkezi yönetimleri tarafından yapılmakta olan söz konusu çalışmalara son zamanlarda yerel yönetimler de el atmışlardır. İşte bu konuda, övgüye değer, kapsamlı bir çalışma Antalya Büyükşehir Belediyesince yürütülmektedir. Şöyle ki:

Söz konusu alanlarda düzenli bir çalışmanın yapılabilmesi için "ANTALYA BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ KENT TARİHİ VE TANITIMI DAİRESİ BAŞKANLIĞI" adı altında bir daire oluşturulmuş. Bu daire: Sadece Antalya ve çevresi ile ilgili olarak; kent belleği oluşturma, tarihi ve kültürel materyal toplamaya, kayıt altına alma, saklama – koruma, müze ve bellek merkezleri için projeler tasarlama – onaylama, tanıtıcı ve bilgilendirici faaliyetleri düzenleme ve uygulama gibi çalışmaların lokomotifini olma görevini üstlenmiş durumda. Anlaşılabileceği üzere bir il için çok geniş olan faaliyet alanının hepsini burada dile getirmemiz mümkün değil. Dolayısıyla; sözünü ettiğim çalışmalardan önem bakımından öncelikli olduğuna inandığımız üç konuyu kısaca irdeleneceğiz.

A) Eskiden Antalya'nın doğusuna taşımacılık hizmeti veren araçlar için garaj olarak kullanılan dolayısıyla 'DOĞU GARAJI' diye anılan yerdeki faaliyetin gelişimi şöyledir: Adı geçen saha önce belediye otobüsleri için toplanma merkezi haline getirilmiş, bitişiğinde ise 'Halk Pazarı' oluşturulmuş. Sonraları her iki hizmet de oradan taşınmış. Boş kalan sahaya 2008 yılında, "ANTALYA KENT MERKEZİ DOĞU GARAJI VE HALK PAZARI ALANI DÜZENLEMESİ" adı altında bir proje uygulanmaya konulmuş. İnşaat için kazı çalışmaları yapılırken, tarihi buluntulara rastlanmış ve incelemeler sonunda; o sahada toprak altında büyük bir "NEKREBOLUĞ" (Nekropol = mezarlık) olduğu anlaşılmış.

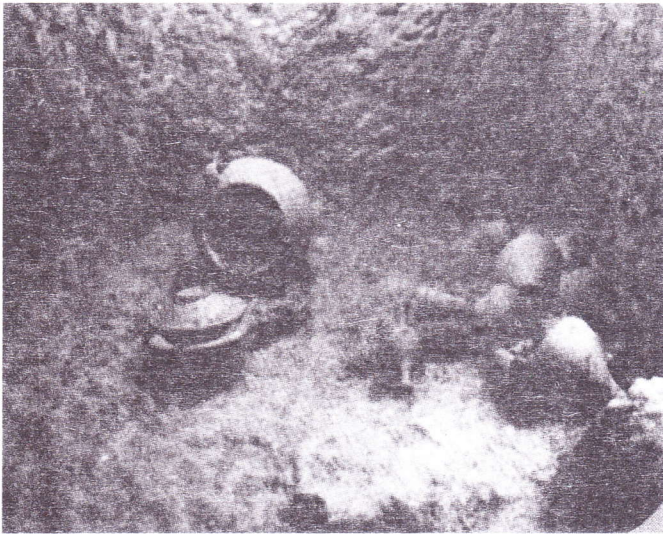

Sahada inşaat yerine arkeolojik kazılara başlanmış. Alan Antalya Koruma Bölge Kurulu tarafından 1. Derecede Arkeolojik sit Alanı olarak tescil edilmiş. Mezarlarda bulunan kalıntıların; Attala'nın kurduğu söylenen Attalia'dan (Antalya) daha eski olduğu anlaşılmış. Yani Attala, eski (belki de o zaman da kullanılan) bir yerleşim yerine yeni bir kent kurmuş veya ilavelerle yeniden düzenlemiş ve de kente adını vermiş... T.C. Kültür Bakanlığı ve Antalya Büyükşehir Belediyesince kazı ve düzenleme çalışmaları halen sürdürülmektedir. Bu güne kadar yaklaşık 1000 (bin) adet mezar açılmış ve mezarlarda bulunan kalıntıların bir kısmı Antalya Arkeoloji Müzesi'nde sergilenmektedir.

Söz konusu buluntuların ayrıntılı incelenmesi sonucunda binlerce yıl önce yaşamış olan o insanların; dini inançları, ölüme karşı tavırları ve ölü gömme adetleri; ayrıca etnik, ekonomik ve toplumca kültür değerlerinin yapısının olabildiğince anlaşılması umulmaktadır. Tesadüfen açığa çıkmış olan NEKREBOLUg'un; üzeri kapatılarak müze haline getirilmesi ve 2019 yılında ziyarete açılması tasarlanmaktadır.

B) Antalya Büyükşehir Belediyesince yapılmakta olan kültür çalışmalarından ikinci olarak irdeleyeceğimiz konu 'Antalya Kent Müzesi' projesidir. Büyükşehir Belediyesi'nin öncülük ettiği müze oluşturma çalışmaları 2006 yılında başlatılmış. Kuruluş çalışmaları sürdürülmekte olan söz konusu müze; sıradan bir müze olmanın ötesinde, özellikle tarih bilgisinin geliştirilmesine yönelik bir eğitim merkezi görevini de üstlenecek.

Bu kapsamda: geçici sergiler düzenletip insanları bilgilendirmek, kurslar, konserler, sinema ve tiyatro gösterileri, festivaller, yarışmalar, söyleşiler gibi çok çeşitli alanda çağdaş faaliyetler yapılması tasarlanmaktadır. Anlaşılabileceği üzere tasarlanan 'Kent Müzesi', sadece tarihe yönelik dar kapsamlı bir anlayışın ötesine yöneltilmek istenmektedir. İnsanı ve de toplumu hedef alan pek çok faaliyet zinciri oluşturularak, tarih ve kültürel değerleri bulunup sergilemeyi, yeni değerler üretmeyi, bilgilendirme ve bilinçlenmeyi bütün kent insanlarına sunmayı

amaçlamaktadır. Söz konusu müzenin yapılacağı yer olarak, kentlilerin önemli buluşma yerlerinden ve de merkezi konumda bulunan Karaalioğlu Parkı'nın içinde kurulması için çalışmalar başlatılmıştır. Hem kapalı alanları hem de açık saha alanlarını kapsayacak olan Kent Müzesi'nin, faaliyet alanları dikkate alınarak üç ana bölümden oluşması kararlaştırılmış. Bunlardan biri: Kent Belleği Merkezi'dir. Faaliyet konuları içinde; Antalya'nın tarihi ve kültürel değerlerini ele alarak: Konu ile ilgili malzemenin bulunup belirlenmesi, toplanması, dizin şeklinde kayıt altına alınması, hasarlı olanların onarılması, uygun koşullarda korunması, sergilenmesi gibi çalışmaların tasarım ve uygulamaları başlatılmıştır. Bu faaliyetlerle ilgili yayınların yapılmasına da şimdiden başlanmıştır. Tabii ki Kent Müzesinde, özellikle 'bellek' söz konusu olduğunda Kitaplık – kütüphane olmazsa olmaz. Kapsamı olabildiğince büyük olması düşünülen kütüphanenin şimdilik en az 20000 (yirmibin) kadar kitabı olması tasarlanmıştır. Kütüphanede mevcut olacak kitapların yanı sıra; süreli yayınların da halkın faydalanmasına sunulması tasarlanmıştır. Halen, henüz kütüphane oluşmadan 5000 (beşbin) kitap toplanmış ve kayıt altına alınarak, saklamaya uygun koşulların sağlandığı bir depoda muhafaza edilmektedir. Halen kitap toplama faaliyeti sürdürülmektedir.

Antalya Kent Müzesi'nin, alışıl gelmiş müzecilik faaliyetlerinin dışında da çalışmalar yaptığını – yapacağını tasarladığını yukarıda belirtmiştim. Bunlardan bazıları şöyle: 1) Eğitim ve iletişim birimi: Her yaştaki hatta engelli olan kentli insanlarımıza çeşitli konularda bilgilendirici eğitim ve yayın çalışmaları hedeflenmiştir. 2) Geçici ve sürekli sergiler merkezi: Özellikle geçici sergiler düzenlenerek değişken, dinamik bir faaliyet sahası tasarlanmaktadır. 3) Tarihi kapsam içinde Antalya'da evlilik ve bu konu ile ilgili gelenek ve göreneklerin saptanıp materyal, görüntü ve hikâyeleştirme şeklinde kalıcı örnek değerler için: 'Çağlar Boyunca Antalya'da Aile ve Evlilik Tarihi' adı altında bir birim oluşturulmuş. 4) Antalya'ya özgü mutfak kültürü ile ilgili: 'Antalya Mutfak Kültürü Sergisi', 5) 'Antalya Belediye Tarihi Sergisi' ve 6) 'Antalya'nın Doğası Sergisi' gibi birimler oluşturulmuş. Adı geçen birimlerin kuruluş ve faaliyet çalışmaları sürdürülmektedir...

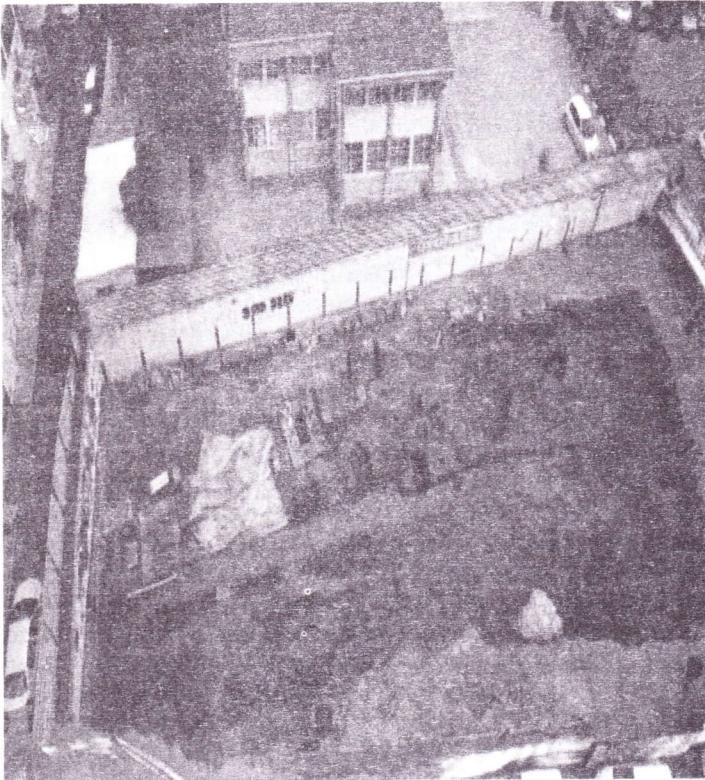
C) 'Antalya Büyükşehir Belediyesi Kent Tarihi ve Tanıtım Dairesi Başkanlığı'nın bir diğer önemli Tarih ve kültür faaliyeti ise SÖZLÜ TARİH çalışmalarıdır. Bilindiği gibi tarihin en önemli belge ve kanıtlarından başta geleni Arkeolojik kazılarda bulunan – açığa çıkarılan çeşitli kalıntılardır. Yine bilindiği gibi bu kalıntılar pek çok şey ifade etmekte ve geçmişle ilgili bazı soruları cevaplamaktadır. Ancak, arkeolojik kazılarla elde edilen kalıntıların her soruyu cevaplayamadığı en azından bazılarında yetersiz kaldığı da malumdur. Tarihi kapsamda, hem tarihi olayları hem de o çağdaki insanların düşüncü tarzını daha iyi ve kapsamlı anlayabilmek için; o insanların yazdıkları veya anlatılanların birileri tarafından yazılması önemlidir. Ne kadar önemlidir? Şöyle ki: Tarihin babası (aslında değil) olarak kabul edilen Herodot (M.Ö. 484 – 425) böyle bir tarihçidir. O Ukrayna, İskitiya, Filistin, Mısır hatta Babil'e kadar gittiği belirtilmektedir. Her gittiği yerde o yöredeki insanlardan dinlediklerini yazarak ünlü tarihini oluşturmuştur... Doğrudan tanık olanların ve de tanık olanların anlatılarının yazılı belge haline getirilmesi elbette önemli. Kişice anlatılanların bazı abartılar ve bazı saklamalar içerdiği düşünülse de bu durum, zamanımıza kadar ulaştırılan bilgilerin değerini azaltmaz... 'Antalya Büyükşehir Belediyesi Kent Tarihi ve Tanıtım Dairesi Başkanlığı' sözlü tarih çalışmaları başlatmıştır. Anlatılanların yazılı olması; o çağdaki insanların konuşma dili ve şivesi hakkında bilgi vermemekte dolayısıyla bazı tarihi yazılar

fonetik olarak tam anlamıyla okunamamaktadır. Günümüzde bu eksikliği gidermek için gerekli olan teknoloji var. Çağımızda tarihi ve kültürel değer taşıyan anlatıların sesli olarak kaydedilmesi çok önemli.

Antalya Büyükşehir Belediyesince başlatılan bu çalışma, gelecek nesillere aktarılması amaçlanan bu maddi olmayan mirasların değeri, tarihi belge açısından çok önemli. Konu ile ilgili çalışmalar yani 'Sözlü Tarih' derlemeleri; 2006 yılında başlatılmış halen devam etmektedir. Şimdiye kadar yaklaşık 200 kişi ile görüşülüp kayıt yapılmıştır. Özellikle yaşlı kişilerle yapılan söyleşiler elektronik cihazlara kayıt edilmektedir. Kayıtlar çeşitli teknikler kullanılarak ayrı ortamlar oluşturulmakta ve birden fazla, ayrı ayrı yerlerde koruma altına alınmaktadır...

Biz NEVZUHUR olarak; Antalya Büyükşehir Belediyesi'nin bu tarih ve kültür konularındaki faaliyetlerini alkışlıyoruz ve destekliyoruz...

ESARETİN İYİ HALİ

MUSTAFA AYVALI

Sonu gelmeyen işgale
Başkaldırıyor,
İhtilalde sırça yüreğim...

Düş artık yakamdan
Masalın bir dudağı yerde,
Bir dudağı gökte
İştahı kabarmış iblisi.
Meylin mi var da
Ey devran!
Aşka ramak gönlümde
Ne yâr ne de çaresin derde.

Titriyor,
Aşkın menziline
Kelebek misali
Kanat çarpan yüreğim
"Titriyor",
Sekmeyen kurşun mesafende.

Miraca çıkan düşler,
Soğuk denizlerden çaldığım
Sessiz çılgınlıkları
Hokkada damıtıp,
Gecenin en karasına sürerken,
Kurşun döken kalemim,
Hicranı beziyor kâğıtlara.

Bekleşir hâlâ
Göçüp konmaz rüyalar
Elçisiz âlemin
Ücrada bir yerinde.

Mersiye söyleyen kervanlara
Koşuşturan yetime
Açılsa gökler,
Yol verip alçalsa dağlar,
Öksüzler kfilesine
Reçine tadında ağıt düşüyor.
Üşüyor doğduğum gün çalınan
Özgürlüğüm üşüyor.

YUSUF ATILGAN: BİR “AYLAK ADAM” OKUMASI

MUSTAFA TOKAT

Türk romanında yeni okumaların ve yazmaların önünü açma anlamında Yusuf Atılgan'ın “Aylak Adam” romanı öncü bir rol oynamıştır. Kendinden sonraki birçok yazara ilham kaynağı olmuştur. Zamanında anlaşılmayan cins yazarlardan olan Yusuf Atılgan, bugün yaşasaydı Aylak Adam romanının bitim cümlesi olan; “Biliyorlardı; anlamazlardı” der miydi acaba? İyi yazarın, daha doğrusu insanı ve varoluşunu anlatan yazarın hakkı nihayetinde teslim ediliyordu. Bizim edebiyatımızda yazdığı dönemde anlaşılmayan, görmezden gelinen yazarlar mezarlığı oluşturmaya yetecek kadar örnekler vardır. Bir Tanpınar, bir Oğuz Atay, yine yazımıza konu olan Yusuf Atılgan. Bu yazarlar dönemlerinde sadece okurları tarafından değil, dönemindeki edebiyat camiası tarafından da görmezden gelinmiş, gözardı edilmişlerdir. Yaşadıkları zamanda anlaşılmayan, değer verilmeyen, gözden irak tutulan bu yazarlar ve kitapları nasıl oldu da günümüzde edebiyatın; roman dünyasının bayraktarı oldular? İyi olana, insanı yazana demek ki zaman hak ettiği değeri eninde sonunda veriyordu. Verdi de zaten. Acaba bu yazarlar şimdi yaşasalar ve kendilerinin bu kadar çok okunduklarını görseler ne derlerdi? Aslında onlar kendi dönemlerinde de bunu kendilerince hissediyorlardı. Mesela, “Huzur” romanın yazarı Ahmet Tanpınar günlüklerinde şunu der okuyucu için: “Bir gün bana dönecekler.” Bu kendinden oldukça emin ifadeyi günlüklerinde not düşerken; hiç şüphesiz ne yaptığını bilen, ayakları yere sağlam basan bir yazar olduğunun farkındaydı. Dediği de oldu. Sadece kendisi için değil, özellikle Oğuz Atay ve yazımızın konusu olan Yusuf Atılgan için de.

Yusuf Atılgan Türk Edebiyatında roman tekniği ve kurgusu bakımından yeri yadsınamayacak kadar önemli bir yere sahiptir. Aylak Adam, Anayurt Oteli ve tamamlanmamış Canistan romanlarında, dünya edebiyatının meşhur yazarlarından olan F. Kafka, Nietzsche, Andre Gide, Kierkegaard, Marcel Proust gibi yazarların etkisi görülür. Yusuf Atılgan bu romanında özellikle anlatım tekniklerinden, bilinç akışı, iç monolog, diyalog, geriye dönüş, günlük, mektup ve leitmotif gibi teknikleri kullanır. Tüm bu anlatım teknikleri bize eserde iki yazarın olduğu algısını da verebilir. Postmodern tarzdaki bu anlatım teknikleri yazara daha çok anlatım özgürlüğü sağlamaktadır.

Aylak Adam Yusuf Atılgan'ın 1959 yılında ilk yayınlanan romanıdır. 1936-1946 yılları arasında İstanbul'da yaşadığı hayatına dair izler vardır romanda. Atılgan, İstanbul'daki yaşamından sonra memleketi Manisa'nın Hacır Rahmanlı köyüne döner. Orada çiftçilikle uğraşır. Ama bunu da sürdürmez ve işi ortakçısına devreder. Köyünde olduğu yıllarda da hikâye yazmaktan vazgeçmez. Aylak Adamı da bu köyünde olduğu yıllarda kaleme alır ve son anda Yunus Nadi Roman yarışmasına gönderir. Eseri, birinci olan Fakir Baykurt'un romanı “Yılanların Öcü”nden sonra ikinci olur. Döneminde yazılan romanların hem anlatım tekniği, hem de üslubu yönünden çok farklı bir yapıya sahip olan Aylak Adam, gerek edebiyat

dünyası, gerekse okuyucu kitlesi tarafından tuhaf; bir o kadar da ilgiyle karşılanır. Toplumdan kopan ve uzaklaşan aydın modeli, cinsellik, asosyallik, kendini saklama, bohem hayat tarzı ve maddî güç gibi başlıklar altında eleştiriler alır. Yunus Nadi Ödülleri jürisinde bulunan Orhan Kemal; romanı okuduğunu, yazarının sağlam bir yazar kumaşına sahip, işçiliğinin güzel olduğunu belirtmesinin yanında; romanın meselesinin ne olduğu, getirdiği bir yorumun var olup olmadığını ve mesajının ne olduğunu sorgular. Sorgulamakla da kalmaz: “kaypak bir mesajı var ama, bu iyi bir romancı için yetmez” der. O güne kadar kullanıla gelmemiş roman tekniklerinin kullanılması ve anlatma biçiminin de farklı olması bu eleştirilerin haklı olarak kendisine yöneltilmesine neden olmuştur. Aslında Yusuf Atılgan'ın Aylak Adam'da yapmak istediği şey kendi ifadesinde de olduğu gibi çok basittir: “Büyükşehirde gerçek sevgiyi arayan bir adamı dile getirdim.” der.

Evet, gerçekten de romanın kahramanı C. roman boyunca İstanbul'un cadde ve sokaklarında bu gerçek sevgiyi arayacaktır. Peki kimdir bu C.? C. , isimsiz bir kahramandır aslında. Aylaktır, ama ne yaptığını biliyordur. İstanbul sokaklarında gerçek aşkı, daha doğrusu sevgiyi arayan, sıkılan, mutsuz; roman boyunca da karmaşık düşünceler içinde olan bir adamdır. Herhangi bir düzenli işi yoktur. Babasından kalan gayri menkullerin kirasıyla canı istediği gibi yaşamaktadır. Klasik romanlardaki kahramanların aksine C., aylak olmayı kendine meslek edinmiş, aykırı, ileri derecede takıntılı olan, toplumun genel-geçer kurallarıyla uyum sağlamak gibi bir derdi olmayan, entelektüel, bohem tarzı bir hayat süren kişidir. Tüm bu ayrıksı özelliklerine rağmen bir adı yoktur onun. Sadece C. dir o. C., yalnızca kendine yabancı değil, topluma da yabancısıdır. Ama bu yabancılaşma toplum içinde var olarak yabancılaşmadır. Gündelik işler, akşam eve ekmek götürmek mecburiyeti sanattan uzaklaştırır aydını. Bu seçilen aylaklık bilinçli olarak seçilen bir aylaklık da denilebilir. Bu anlamda roman aramak üzerine kuruludur. Bir sevgiyi aramanın, arayış içinde olmanın... Onun hayatını anlamlı kılan da bu arayışın peşinde koşmaktır. Saf temiz sevgiliyi ve insanı dünya şartları içinde bulmak mümkün değildir; ama aramak da aynı derecede anlamlıdır. Kahramanımız C. de romanın başından beri hep bir arayış içindedir. Onun esas meselesi bulmak değildir. Arayışın insanı ve arayışın romanıdır Aylak Adam. Roman arayışla başlayıp yine bir arayışla biter. Eğer aradığını bulsa hayatın anlamı kalmayacaktır.

Roman, C.'nin şu ifadesiyle başlar: “Birden kaldırımlardan taşan kalabalıkta onun da olabileceği aklıma geldi. İçimdeki sıkıntı eridi.” Romanın bu giriş cümlesinden de anlaşılacağı gibi C. nin aradığı kişi kenttedir. Daha doğrusu kentin sokaklarıdır. Kentteki sokak isimlerini toplama, kaydetme işine koyulur bu yüzden. Sonra bundan da vazgeçerek aylaklığa geri döner. O aslında kendine bir “tutamak” aramaktadır. “Ben ya ararım, ya da yaşarım” der C. Ararken de hep kalabalıklar vardır. C., aradığını bulabilmek için bu kalabalığa karışır. Bu kalabalık aradığı o sevgiyi bulmak için bir fırsat olmasının yanında o aradığı kişiyi (sevgiyi) bulmasına da engeldir. Ama o hep arayacaktır. Şehrin ışıklı caddelerinde, sinema localarında, deniz kıyısında. Tüm bu aramaların sonunda toplumda bu kişiyi bulamaz, onun gibi düşünecek, onunla bir düşünecek kadına ulaşamaz ve bu yüzden de susmayı tercih eder. Roman sonunda da anlatıcı kişi romanı: “Sustu. Konuşmak

gereksizdi. Bundan sonra kimseye ondan söz etmeyecekti. Biliyordu; anlamazlardı." cümlesi ile bitirir.

Postmodernizmin edebiyata yansıması konusunda çok yönlü tartışmaların yaşandığı bugünlerde Aylak Adam okuma notlarımı edebiyat meraklılarının ilgisine havale ediyorum.

KAYNAKÇA:

- Atılın, Yusuf; "Aylak Adam", YKY, İstanbul 2010.
 Andak, Selmi; "Yunus Nadi Roman Mükafatı İkincisi", Cumhuriyet, 3 Temmuz 1958.
 Çetisli, İsmail; "Metin Tahlillerine Giriş 2 (hikaye, roman, tiyatro) Akçağ Yayınları, Ankara 2004
 Durbaş, Refik; "Aylaklık En Zor İş Ona Göre", Cumhuriyet Dergi, sayı 102,7 Şubat 1988.
 Kolcu, Ali İhsan; "Edebiyat Kuramları" Salkımsöğüt Yayınları, Erzurum 2010.
 Moran, Berna; "Edebiyat Kuramları ve Eleştirisi", İletişim Yayınları, 23. Baskı: 2013 İstanbul.
 Naci, Fethi; "Aylak Adam", Yeni Dergi, sayı 48, Eylül 1968.

BÖYLE HATIRLARIM SERHAT KİLİSİ

MUSTAFA ALPAYDIN

Batımız Antakya doğumuz Antep
 Ovarız mümbittir dağımız step
 Dereboyundaydı tek orta mektep
 Böyle hatırlarım Serhat Kilis'i

Kentimin meydanı taş döşeliydi
 Meydanın konumu dört köşeliydi
 Hükümet Sarayı çit çevriliydi
 Böyle hatırlarım Serhat Kilis'i

Sabah pazarında sekiler vardı
 Sekilerde esnaf eşya satardı
 Gezmeye gelenler almaz bakardı
 Böyle hatırlarım Serhat Kilis'i

"Tellal Aro" derler berk çıkar sesi
 Karataş yokuşu keser nefesi
 Görünce tanırdım kim kimin nesi
 Böyle hatırlarım Serhat Kilis'i

Baş fırında ekmek kızarır pişer
 Komşuda yenen aş bize de düşer
 Tavuklar kümeşte toprağı deşer
 Böyle hatırlarım Serhat Kilis'i

Akpınar'ın yolu çamur deryası
 Fakirin çilesi ekmek kavgası
 Kendini bilendir insanın hası
 Böyle hatırlarım Serhat Kilis'i

DÖNÜP BAKTIM MÂZİYE

MEHMET ERÇİN

Anlamak için ve de ibret alabilmek için zaman zaman şöyle, maziye dönüp bakmalı. Kıymetini bir türlü idrak edemediğimiz "zaman" mefhumu hatıraları ile birlikte "meçhule giden gemi" misali kaybolup gitmekte. "Dönüp baktım maziye / Baktıkça baktım ağladım" diyen bağı yanmışın, o anki duyguları neydi! Üzen, sevgili olan, "eyvah" dedirten hallerimiz ile, geçen zamanlara, mazimize dalar gideriz. "Kökü mazide olan atıyız" derken; muhteşem geçmişimizin üzerine, çürük temeller oturtamayacağımızı da anlıyoruz. Bulunduğu anın ehemmiyetini idrak edebilen bir gönül "Keşke şöyle yapsaydım" diye bir sıkıntıya düşmemiş; ya da hayatımızdaki "Keşke" sayısını asgariye indirmiş oluyor.

Tanyeri ağırırken başlayan, güneşin ilk huzmeleri ile devam eden taze bir başlangıç; gönüllerdeki, ruhlardaki yorgunluğu alan bir başlangıç her doğan günde yaşanabilir mi? Elbette, tabi ki, cevabını verebilenlere müjdeler olsun.

Düşünüyor ve anlamaya çalışıyorum ki böylesine "Yücelmiş ruhlar" hep olmuş, olmaya da devam ediyor. Ebedi âlem için yaratılan şu "Eşref-i Mahlûk" olan insan; muhteşem varlık, "Yaradılış gayesini" iyi idrak edebildiği zaman rotasını da sağlam çizebiliyor. "Ebediyetler için yaratıldım" idraki ile; masmavi ufuklara, yemyeşil dünyalara yelken açabilenlere selâm olsun.

Asık çehreli, kibri halinden belli olanın dostu var mıdır? "Bir dost bulamadım gün akşam oldu" diyen bağı yanmışın aradığı "dost", hasretini çektiği dost, her kalbin aradığı dost olmalı. Gülen bir yüze, gülen gözlere; kalbten kalbe akan muhabbete doyulur mu? Saadetli bir yolculuğa yelken açmak bu olmalı. Bu yürek yani "kalb" dediğimiz muhteşem varlık neyle dolmalı ki hep yükseklerle, yıldızlara doğru uçup gitmeli. Ömür boyu ve ötesi kolay kazanılmıyor. Beş para etmez menfaatler, dünyalıklar, gönül yıkmalar hayatın tadını tuzunu alıp gidiyor. "Merhametimi alma Allah'ım. Duygularım da dualarım da bozulmasın inşallah-Âmin"

"Medeniyet dediğin tek dişi kalmış canavar" dizesinde vurgulanan halleri –yurdun içinde ve dışında-bugün sanki daha dehşetli yaşıyoruz. Medeni şehirler kurmak ve medenice yaşamak için özü. Anayı babayı katleden canavar ruhlara da, evlâdını, kardeşini katleden vicdanı sızlamayan gözü dönmüşlere de yazıklar olsun. Allah korkusu ve Allah muhabbeti kalblerde nakış nakış dokunmadıkça sonuçlar hep vahim, vesselâm.

Ömür Treni ile yolculuğumuz devam ediyor. Maziye dönüp bakınca yarım asrın çok gerilerde kaldığını, kalan yarım asrın da ortalarında olduğumuzu görünce "Hey gidi günler hey..." deyip usuldan geçmişe bir yolculuk başlıyor.

Çocukluğumuzun saf temiz güzellikleri; hilesiz, aldatmasız bakışları; saklambaç, beştaş, çelik çomak oyunları geride kalmış ama gönlümüzde taptaze güzellikleriyle, ışı ışı duruyor. Okul öncesi ve okul yılları, daha dün gibi. Ayağımızda lâstik pabuçlar, üzerimizde siyahımsı, kırçılı okul önlükleri ile ilkokul yılları, rüya kadar saf ve temiz. O günlerin çok muhterem, edepli, saygılı büyüklerinin güzel hayatları bizlere mükemmel örnekler

idi. Tek tük hatırladığımız bozuk insanlar da elbet hâtıralarımıza yansıyor. Onlardan da uzak duruyoruz.

Ve köyden ilk çıkış.Köyümüz; o güne kadarki bütün dünyamız. Yani buradan daha güzel bir köy yoktur. İnsanımızdan-köy halkından- daha iyisi yoktur.

Ortaokul eğitimi için Antalya'ya ilk varış. Kocaman bir dünya; köyümüzün çok ötesinde bir hayat. Şehrin ihtişamı, şaşkınlık içinde okulumuza varış, kayıt işlemleri ve yeni bir hayat; pansiyona yerleşme.

Medeniyet ile ilk tanışma. Köyün otobüsü ile uzun bir yolculuk. Doksan km. yi üç saatte tamamlayabilme. Yollar biraz dar, biraz toprak, biraz da çakıllı. Karşıdan bir araba geliyorsa, iki araba birbirine değer gibi geçer. Hele bükülen yollarda biri bekler, diğeri geçer.

1960'lı yıllar. Bir küçük köyden büyük bir medeniyete geçiş kolay değil. Köyümüzden başka dünyalar varmış ki görmeğe de gezmeğe de değer. Büyük adam olabilmek için okunması gereken okullar böylesi beldelerde. Anlamaya çalışıyoruz ve şükür ki idrak edebiliyoruz.

Yollar ayrı bir alem, yolculuklar da öylesine. Bize göre muhteşem, bu kadar yol nasıl da yapılabilmiş. Tabi ki hepsi de bizler için. Köyün yolları anlıyoruz ki biraz daha dar, sade, bakımsız. Antalya'ya kadar uzanan yollar farklı. Biraz daha geniş, biraz daha kumlu.

Çubuk Beline kadar yolculuk normal devam ederken, orada şartlar değişir. Köyün otobüsü yorgun, rampalarda çekmez. "gençler şöyle bir iniversin bakalım" şoförden de yaşlılardan da gelen bu emirler ile otobüsten ineriz. Otobüs önde biz arkasında; bazen de onu iterek destek veririz. Böylece aheste aheste Hafız Bey Nahiyesi'nden sonra Çubuk Beli'ni çıkıncaya kadar biz gideriz yol gider. Çubuk Beli de öyle kolay kolay yol verivermez. Biraz nazlanmak, ricacı olmak lâzım. "Yol ver bana Çubuk Beli geçeyim" diyen sevdalı boşuna söylememiş.

Rampa çıkılınca yeniden otobüsümüze biner yola revan oluruz. Hele Kepezden Antalya'ya varıncaya kadar 10 km.lik ince bir asfalt yol var ki buraya gelince arabamız bile rahatlıyor.

Dönüşümüz aynı şekilde muhteşemdir. Karne tatilleri, Bayram tatilleri, şiirdeki nakaratlar gibi tekrarladığımız ve asla unutamadığımız, hatta gönlümüzde hoşça yer almış olan o güzelim günler, o unutulmaz yıllar, aynı muhabbetli hatıralar...

Antalya'dan köye dönüşte otobüsümüzden iniş noktası Çubuk Karakolu'na varıncadır. Bizi orada jandarma ağabeyler karşıladı. Öğrenciyiz ya pek de kıymetliyiz. Asker kerdeşlerimiz bize önce çay ikram ederlerdi. Allah onlardan razı olsun.

Aldığımız moral ve dualar, çayın verdiği rahatlık ile yola koyuluruz. Zirveye ulaşan vadiyi tırmanarak çıkarız. Bazen biz önce varırız, bazen de otobüsümüz ile beraber kavuşuruz son noktada. Tekrar otobüsümüze biner, büküm büküm inişi ile yola revan oluruz. Hafız bey, Kızılkaya derken sılaya kavuşur, hasret gideririz.

Yıllar geçti; ne yollar değişti, ne de köyün otobüsü. Lise yılları böyle bitti gitti vesselâm.

(devam edecek)

İKİMİZLİ GÖNÜL

N.DOĞAN DOĞANCIOĞLU

Babil yeşili gözlerinde
Senli düşlerim yanar,
Fenike mavisı gülüşlerinde
Nar çiçeği kahkahalarla
Sevgiler çağlar.

Asur sarısı gamzelerinde
Keklik ötüşleri var,
Arzularım ki oynar
Sümer kırmızısı saçlarında
Tel tel Kalde yıldızları parlar.

Oysa ki sen yüreğimde
Bir duygu selisin tarumar
Kıpti pembesinde çırılçıplak
Bakışların ışıldar;
Nabzımdasın damarlarımda
Durmadan atar,
Gönülde umutlarım var:
Yarınlar uyanır
Yalnızca bizi yaşar.

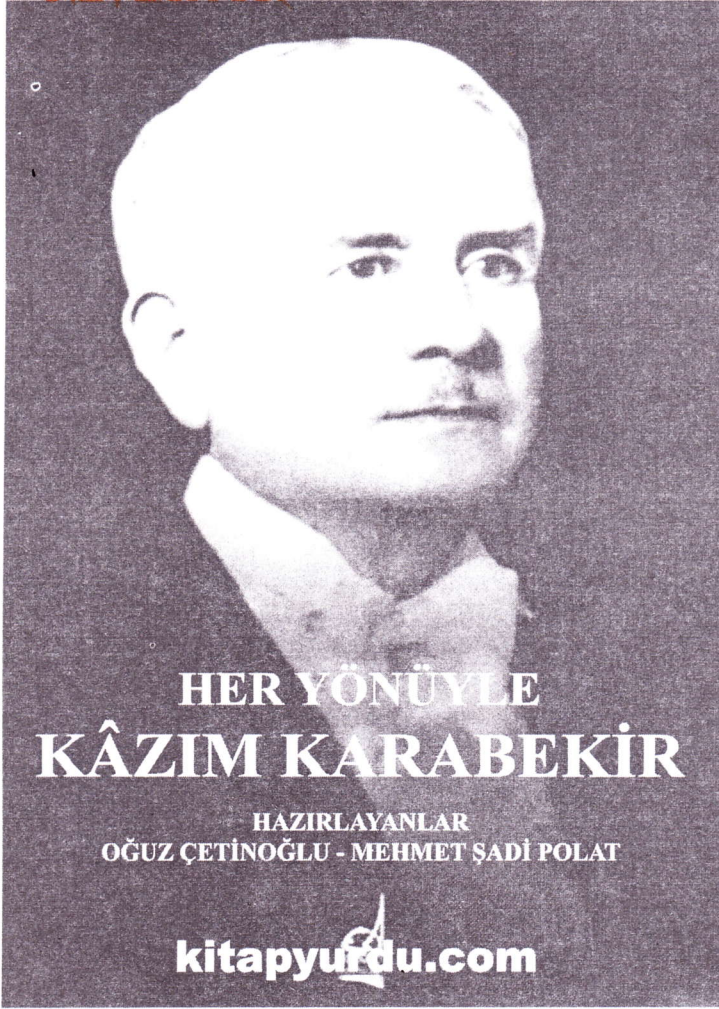
DENİZ FENERİ

ANDAÇ

Ulu yalnızlığımda tanıdım
Deniz fenerini
Suskunluğunu, senelere inat
İnadına ısıt ısıldı gözleri
Hiçliği taşımıştı yıllar yılı usanmadan
Yokluğuna alışmıştı
Beklentilerin kıyısında
Beyaza kesmişti, soğuk gövdesi
Gece karanlığında sıcak gülümserdi
Umut umut ışıyan gözleri.

Vururdu dalgalar, ayaklarına gün boyu
Geceleri üşürdü
Gelmeyeceğini bile bile
Yolunu gözlediği
Denizkızını düşünürdü.
Hasret hasretti gözleri.

"Onu bir gören olmalı"
Diye geçirirdi içinden
Işığı yüzümü aydınlatırdı
Saatlerce birlikte dinlerdik dalgaları
"Denizkızı" gel artık!" diye
Haykırırdık enginlere
Bir deniz feneri de bendim
Seni bekleyen
Ve bir denizkızı da sen
Yanından ayrılırken.

BOĞAZİÇİ Yayınları arasında neşredilen

HER YÖNÜYLE KÂZIM KARABEKİR adını taşıyan kitap raflardaki yerini aldı.

Önemli tarihî şahsiyetlerimizden olan **KARABEKİR PAŞA** hakkında bilinmesi gereken hususları bir araya toplayan bu değerli eseri kültür hayatımıza kazandıran dostlarımız

OĞUZ ÇETİNOĞLU ve **MEHMET ŞADİ POLAT** Bey'leri tebrik eder, daha pek çok güzel esere imza atmalarını dileriz.

NEVZUHUR

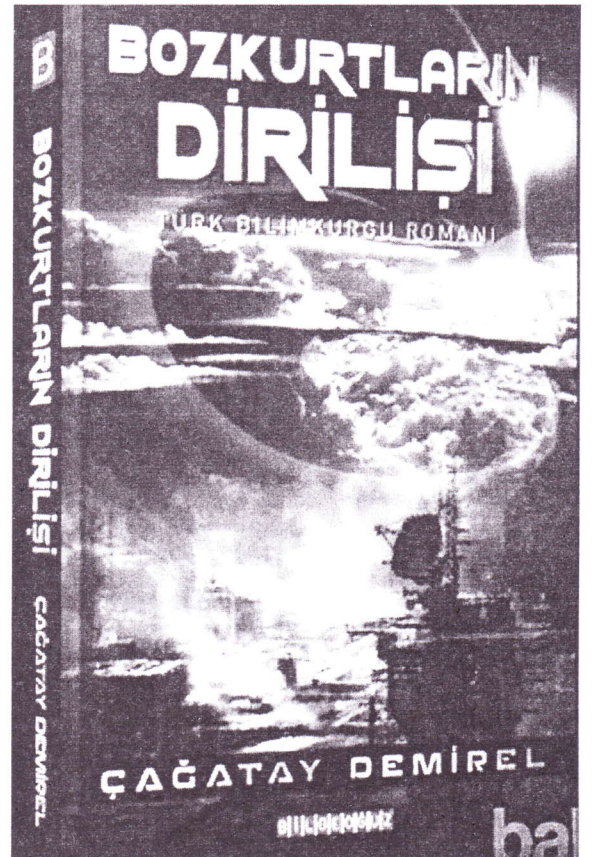
Yazım sanatında geleceği yazarların, yani **'BİLİMKURGU'** dalında eser verenlerin temel amacı insanları, özellikle genç nesilleri geleceğe hazırlamaktır.

Gelecekte, olmasını istediklerinden çok, zamanla gerçekleşeceğini tahmin ettiklerini yazarlar. Yazdıkları gelecekte gerçekleşmeyebilir. Özellikle insanlık adına kötü sonuçlar verecek olumsuz öngörülerinin gerçekleşmemesini; yazdıklarının dikkate alınarak önlem alınmasına sebep olmak adına yazarlar...

İşte bu amaçla yazılan **'BOZKURLARIN DİRİLİŞİ'** adlı bu eser; bilimce, toplumca ve tarihi gerçekler göz önüne alınarak kurgulanmıştır...

BİLGEOĞUZ Yayınları arasında çıkan bu eser; yazarı **ÇAĞATAY DEMİREL** tarafından, silah arkadaşı Şehit Piyade Yüzbaşı **Barış KIRICI**'ya ithaf edilmiştir.

NEVZUHUR

ANTALYA ENDEMİK VE NADİR ÇİÇEKLERİ

Ornithogalum isauricum: İsaura akyıldızı

-Antalya Endemiği-

Yakın dönemde Antalya'da keşfedilerek bilim dünyasına tanıtılan bir başka Akyıldız türü *Ornithogalum isauricum*'dur. Oldukça dar bir alanda, kısıtlı yayılışa sahip türe ait ilk örnekler, 2002 yılında Gündoğmuş sınırları içerisinde çam ormanı altındaki taşlık yamaçlarda 600-700 m yükseklik aralığında bulunmuştur. *Ornithogalum isauricum*, toprak soğanlı türlerden olup soğanlar ovoid- küresel biçimlidir. Yapraklar 10-15 adet, çiçek durumu gövdesinden uzun, şeritsi-ipliksi yapıda, tüysüz ve 3-20 cm uzunluğundadır. Çiçek durumu gövdesi genellikle bulunmaz ve çiçekler toprak seviyesinden çıkar. Gövdeler nadiren 5 cm'ye kadar uzayabilir. Çiçek durumu uzamış-şemsiyemsi şekilli ve 8-15 çiçeklidir. Çiçek parçaları 6-11 mm uzunluğunda, mızraksı biçimli, içte beyaz renkli, dışta yeşil çizgilidir. Filamentler kanat veya diş taşımaz. Kapsül biçimindeki meyveler ovoid-yarı küresel biçimlidir.

Ornithogalum pamphylicum: Pamfilya akyıldızı, Güney yıldızı

-Antalya Endemiği-

Dünya üzerinde sadece Antalya ilinde yayılış gösteren bu akyıldız türü, 2002 yılında bilim dünyasına tanıtılmıştır. Birkaç lokaliteden bilinen tür, Saklıkent çevresinden Mayıs ayında fotoğraflanmıştır. Yetiştirme ortamı olarak 1800-2300 m'ler arasındaki yükseklikleri, kireçtaşı ihtiva eden ormanlık veya step yamaçları ve nemli çayırıkları tercih etmekte olan tür Mayıs-haziran aylarında çiçeklenir. O. *Pamphylicum* soğanları ovat biçimli ve soğancıklıdır. Çiçek kümesi gövdesi dik duruşlu ve 3-15 cm boyundadır. Yapraklar 3-13 adet, çiçek kümesi gövdesinden uzun, şeritsi- ipliksi biçimli, tüysüz ve düz kenarlıdır. Salkım çiçek durumu silindirik şekilli olup 3-25 adet çiçek taşır. Periyant segmentleri çiçekli halde 1-2 cm uzunluğunda, meyveli halde ise 2-2,8 cm uzunluğunda, mızraksı veya dikdörtgensiz-mızraksı biçimlidir; iç yüzeyi beyaz renkli, dış yüzeyi ise beyaz rengin yanında yeşil orta hatlıdır. Meyve kapsül tipte, ovat-silindirik biçimlidir. Tohumlar çok sayıda, siyah renkli, yarı küresel şekillidir.

Ornithogalum sumbulianum: Sümbül akyıldızı

-Antalya Endemiği-

Yükseklik, bitkilerin yayılışını etkileyen en önemli faktörlerden biridir. Yüksekliğe bağlı değişen etmenler bazı bitki türlerinin yayılmasını sınırlar. Bu nedenle yükseklik farklılığı fazla olan alanlar biyoçeşitlilik yönünden daha zengindir. Bu yönüyle değerlendirildiğinde Antalya ilinin sahip olduğu korunumlu alanlar içerisinde yükselti farklılığıyla en dikkati çeken, 1020 m yüksekliğindeki Elmalı Ovası'ndan başlayarak 2611 m'de Beydağları Gökyamaç Tepe'ye ulaşan Çamkuyu Sedir Araştırma Ormanı'dır. Alanda yakın dönemde tamamlanan floristik çalışmalarla bilim dünyası için üç yeni bitki türü bulunmuştur. İlk örnekleri Çamyuva Sedir Araştırma Ormanı'nda keşfedilen Sümbül akyıldızı, alanda bulunarak yakın dönemde bilim dünyasına tanıtılan bu türlerden biridir. Toprak altı soğanları ovat- küresel biçimli olup soğancık taşımaz. Çiçek kümesi gövdesi belirgin ve yaklaşık 4-10 cm boyundadır. Yapraklar 4-15 adet, çiçek kümesi gövdesinden oldukça uzun, mızraksı biçimli ve düz kenarlıdır. Çiçek durumu şemsiyemsi şekilli olup 15-45 adet çiçek taşır. Priyant segmentleri çiçekli halde yaklaşık 1 cm, meyveli halde ise 2 cm uzunluğunda ve mızraksı biçimlidir; iç yüzeyi beyaz, dış yüzeyi ise yeşil renkli olup beyaz kenarlıdır. Meyve kapsül tipte ve ovat biçimlidir. Tohumlar çok sayıda, siyah renkli, yarı küresel şekillidir.

Centaurea luschaniana: Zühre düğmesi

-Antalya Endemiği-

Ünlü gezginimiz Evliya Çelebi, Seyahatname'sinde Korkuteli için 'Havası çok latiftir. Adalya (Antalya) halkı bu yaylağa gelmezse ölürler. Burada sekiz ay zevk ve sefa edip, çehreleri gül renkli olup taze hayat bulurlar' diye yazmıştır. İlçe ve yakın çevresindeki özel iklimi sadece insanlar için değil, ev sahipliği yaptığı lokal bitki türleri için de oldukça önemlidir. Antalya iline özgü olan *Centaurea Luschaniana*'ya ait ilk örnekler Korkuteli'den toplanmıştır. Kayalık ve step alanlarda Haziran ayında çiçeklenmeye başlayan tür, Bakırli Dağı'ndan fotoğraflanmıştır. Gövdeleri 10-30 cm boyutunda basit veya 1-3 kola dallanmış olan çok yıllık bitkilerdir. Yaprakları basık keçemsi tüylerle kaplıdır. Gövdenin alt kısmındaki yapraklar lir biçimli, uçtaki parçacık 3-10 mm eninde, yanlarda bulunan 2-3 çift parçacık ise şeritsi-mızraksı biçimlidir. Üst kısımdaki yapraklar basit veya taban kısmında küçük parçacıklara ayrılmış olabilmektedir. İnvolukrum 8-10x5-6 mm ebatlarındadır. Belirgin biçimde sarkık olan ekler, fillarilerin taban kısmını neredeyse tamamen sarar. Çiçekleri gül pembemsi-morumsu renkte olan bu türde aken meyveler yaklaşık 3 mm'dir.

Le Bruyen 1728